

Haastattelu

Feministinen poliittinen talous, yhteiskunnallinen muutos ja globaali solidaarisuus: Shirin M. Rain haastattelu

Emma Lamberg, valtiotieteiden tohtori, tutkijatohtori, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto

Shirin M. Rai, *Distinguished Research Professor of Politics and International Relations, Department of Politics and International Studies, SOAS University of London*

Avainsanat: ehtyminen, globaali poliittinen talous, sosiaalinen uusintaminen, feministinen kansainvälinen poliittinen talous, episteeminen (epä)oikeudenmukaisuus

<https://doi.org/10.51810/pt.145196>

Shirin M. Rai on politiikan ja kansainvälisten suhteiden tutkimuksen professori School of Oriental and African Studies, University of Londonissa (SOAS) sekä British Academyn jäsen. Rai on tieteenalarajoja ylittävä, kansainvälisesti arvostettu tutkija, joka on kirjoittanut laajasti muun muassa feministiseen poliittiseen talouteen, sukupuoleen, hallintaan ja kehitykseen sekä sukupuoleen ja poliittisiin instituutioihin liittyvistä kysymyksistä.

Huhtikuussa 2024 Rai vieraili Helsingissä pääpuhujana tapahtumassa Feminist Global Political Economy: Understanding the Present, Imagining Alternative Futures. Tilaisuuden järjestivät yhdessä Tasa-arvoa taloustietoon, feminismiä finanssipolitiikkaan (FEMTIE) -tutkimushanke, Poliittisen talouden tutkimuksen seura sekä *Poliittinen talous* -lehti.

Tässä haastattelussa Rai kertoo työstään feministisen kansainvälisen poliittisen talouden tutkimuksen alalla. FEMTIE-hankkeen tutkija Emma Lambergin tekemässä haastattelussa Rai pohtii muun muassa feministisen teorian ja feministisen politiikan välistä suhdetta sekä tuo esiin tarvetta

globaalisti inklusiivisille teorioille poliittisen talouden tutkimuksessa. Lisäksi Rai kertoo tulevasta kirjastaan *Depletion: The Human Costs of Caring* (2024).¹

Emma Lamberg (EL): Voisitkohan haastattelun aluksi kertoa hieman akateemisesta taustastasi ja työstäsi feministisen poliittisen talouden tutkimuksen saralla? Miten päädyit alun perin tutkimaan tätä alaa, entä millaisten asioiden parissa olet sen jälkeen työskennellyt, ihan vain omin sanoin?

Shirin M. Rai (SMR): Tulin Yhdistyneeseen kuningaskuntaan Intiasta tehdäkseni tohtorintutkintoni Cambridgen yliopistossa ja sitten jäin tänne, työskentelemään Warwickin yliopistoon. Nyt olen SOAS:issa. Olen aina ollut kiinnostunut poliittiseen talouteen liittyvistä asioista. Osin siksi, että olen kiinnostunut marxismista ja sosialistisista valtioista, ja toiseksi siksi, koska olen kiinnostunut globalisaation tutkimuksesta. Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus ovat marxismin ytimessä, siten kuin sen itse ymmärrän, ja olenkin aina ollut sitoutunut tekemään työtäni tästä näkökulmasta. Mutta sitä mukaa kun tutustuin enemmän feminismiin, tajusin, että on todella tärkeää keskittyä naisten asemaan poliittisessa taloudessa, koska naisten työ on elämän materiaallinen perusta.

Mutta alussa olin paljon keskittyneempi kysymyksiin, jotka kytkeytyivät omaisuuteen, palkkoihin ja työllisyyteen sekä poliittiseen edustukseen, ja vasta myöhemmin aloin kiinnostua sosiaalisesta uusintamisesta ja siitä, kuinka palkattu ja palkaton työ kytkeytyvät toisiinsa. Tämän myötä ajattelulleni ja tutkimukselleni todella avautui uusia suuntia. Aloin tarkastella, mitä tapahtuisi, jos naiset tulevat osaksi työmarkkinoita, mikä on iso kysymys etenkin kehittyville maille. Jos naisten työllisyyttä lisätään, ilman riittävää ja hyvin rahoitettua sosiaalista infrastruktuuria, johtaisiko se kaksoistaakkaan naisille? Tästä keskusteltiin myös sosialistisissa valtioissa 1980-luvulla ja 1990-luvun alkupuolella (Phizacklea ym. 1992). Auttaisiko työskentely sekä kotona ulko-että sisäpuolella parantamaan heidän elämäänsä vai kasvattaisiko se pikemminkin heidän taakkaansa entisestään? Joskus voimaantumisen ja *ehyminen* (*depletion*) [eli inhimillisten voimavarojen loppuunkuluminen tai -kuluttaminen] kulkevat käsi kädessä.

Kiinnostukseni sosiaaliseen uusintamiseen liittyvään ehtymiseen alkoi, kun luin taloustieteilijä Diane Elsonin raportin *Progress of the World's Women 2000* (UNIFEM 2000). Siinä hän väittää, että naisten uusintava työ – koska se on palkatonta ja koska sen ymmärretään venyvän loputtomasti – voi johtaa inhimillisten voimavarojen ehtymiseen. Hän näytti visuaalisesti diagrammin kautta, kuinka nämä [voimavarat] poistuvat globaalista talousjärjestelmästä – voimavarojen hukkaa –, vaikka hän sanoikin siitä vain hyvin vähän. Minua se kiehoi, koska halusin ymmärtää, mitä ehtyminen todella tarkoittaa. Mitä se voisi tarkoittaa sosiaalisen uusintamisen kontekstissa, miten voimme kuvata sitä, miten voimme ymmärtää sitä, miten voimme kääntää sen suunnan? Aloin siis työskennellä kollegoideni Catherine Hoskynsin ja Dania Thomasin kanssa pyrkimyksenämme avata käsitettä. Kehitimme ehtymistä käsitteenä tutkimusartikkelissa *Depletion: the cost of social reproduction*, jonka julkaisimme *International Feminist Journal of Politics* -lehdessä vuonna 2014 (Rai ym. 2014). Tämä johti siihen, että aloin miettiä kirjan kirjoittamista ehtymisestä. Olenkin juuri saanut tuon kirjan valmiiksi: sen nimi on *Depletion: The Human Costs of Caring* (Rai, tulossa 2024).

EL: Paljon onnea.

SMR: Kiitos, se on kyllä ollut iso mutta lopulta palkitseva urakka. Ajattelen, että yksi asia meidän täytyy sanoa tässä eli se, että ideat kehittyvät muiden kanssa keskustelun kautta, eikö? Niinpä se, miten itse ymmärrän ehtymistä, rakentuu monille keskusteluille. Paitsi tietysti Diane Elsonin työlle myös varhaisempien marxististen feministien työlle, kuten [Silvia] Federicin, [Selma] Jamesin ja [Mariatosa] Dalla Costan *Wages for Housework* -keskusteluille (Dalla Costa ja James 1972; Federici 1975) sekä marxistisille feministisille keskusteluille arvosta (Vogel 2014; Elson 1980). Joten me kaikki rakennamme toistemme työn päälle ja työskentelemme toistemme kanssa, kun kyse on tiedon kehityksestä.

EL: Kyllä, olen samaa mieltä, ja minusta sanoit sen kauniisti. Mutta kuinka kuvaisit feminististen poliittisen talouden tutkijoiden ja feminististen taloustieteilijöiden verkostoja ja yhteistyötä näissä verkostoissa? Miten näet niiden merkityksen feministiselle tiedontuotannolle?

SMR: Kyllä, tämän kanssa me kaikki kamppailemme tällä hetkellä, emmekö kamppailekin? Erityisesti Black Lives Matter -liikkeen jälkeisessä ajassa, mutta myös suhteessa ideoihin kehityksen kritiikistä (*post-development*). Joten jos pohdimme näitä käynnissä olevia keskusteluja... Olen itse kotoisin Intiasta, joten minulle on ollut itsestään selvää keskittyä paljon globaaliin etelään, vaikka nyt olenkin jo elänyt pidempään Yhdistyneessä kuningaskunnassa kuin Intiassa. Ajattelen, että sijainnilla on väliä. Hiljattain olen järjestänyt kaksi työpajaa, joissa tarkastelemme juuri tätä kysymystä: mitä sijainti ja siihen liittyvä tunnustus tai sen puute merkitsevät tiedon kehittämiselle ja millaista episteemistä epäoikeudenmukaisuutta teoreettisesta analyysistämme ja poliittisesta aktivismistamme voi seurata? Tämä sijainnin tarkastelu teorianrakennuksessa perustuu siihen, että [tutkimuksessa käytetyt] käsitteelliset kehystykset perustuvat paljolti kokemukseemme globaalissa pohjoisessa. Ajattelemme esimerkiksi heti ydinperheitä, ajattelemme miehisen perheenelättäjän mallia, muodollisia työsuhteita, hyvinvointivaltiota, vai mitä? Mutta tosiasiaa valtaosassa maailmaa eli globaalissa etelässä nämä asiat ovat paljon monimutkaisempia. Perheet eivät ole ydinperheitä, mieselättäjän malli kyllä on mutta erityisillä [globaalista pohjoisesta poikkeavilla] tavoilla ja hyvinvointivaltio on hyvin niukka. Se on hyvin heikko ja hyvin köyhä, mutta silti se pystyy säätelemään väestöä tarjoamalla julkisia palveluja köyhimmille. Näin asiat, joita me [globaalissa pohjoisessa] otamme itsestään selvyyksinä tai joiden suojelemiseksi kamppailemme – julkisen kulutuksen lisääminen esimerkiksi tai että valtion kulutuksesta hyvinvointiin ja sosiaaliturvaan ei leikattaisi –, eivät ole välttämättä yhtäläisesti saatavilla globaalissa etelässä (Rai 2020; Mezzadri ym. tulossa).

Kuinka voimme siis lähestyä sosiaalisen uusintamisen käsitettä sellaisilla tavoilla, joka puhuttelee pohjoisen ja etelän rajojen yli? Tämä on tärkeä kysymys. Muuten tapahtuu hyvin usein niin, että ihmiset maailman eri osissa sanovat, ”tuolla ei ole minulle merkitystä”. Me [pohjoisessa] uskomme, että kehitämme käsitteitä, jotka ovat universaaleja, ja sitten olemme yllättyneitä, kun ihmiset haastavat niitä tai jättävät ne huomiotta. Tai närkästyvät, kun heille kerrotaan, mikä on ”oikea” tapa ajatella asioista. Se [kysymykseni] on tärkeä myös siksi, että se antaa mahdollisuuden rakentaa verkostoja inklusiivisemmin. Episteemisiä verkostoja, jotka ovat tasavertaisia ja jotka eivät sivuuta tai ole piittaamattomia toisten kokemuksista, historioista ja poliittisista

sanastoista. Meidän *valituksemmehan* – käyttäkseni Sara Ahmedin (2021) käsitettä (*complaint*) – on, että naisten työ on jätetty niin pitkään huomaamatta taloudessa. Jos siis me feministeinä teemme saman ja jätämme huomiotta erilaiset työn muodot, sosiaaliset instituutiot tai poliittiset vaatimukset, emme rakenna sellaista käsitteellistä avoimuutta ja monimutkaisuutta, jota tarvitsemme nyt, globalisoituneessa taloudessa.

Yhteiskunnallisen suunnanmuutoksen tarve

EL: Kyllä. On niin paljon, mistä haluaisin kysyä sinulta lisää. Mutta jos siirryn seuraavaan kysymykseen, joka liittyy tarpeeseen globaalin talousjärjestelmän suunnanmuutoksesta, jotta se palvelisi paremmin kaikkia ihmisiä ja myös globaalia etelää. Monet feministiasiantuntijat, joita olemme haastatelleet [FEMTIE-hankkeeseen tekemäämme] tutkimustamme varten, ovat tuoneet esiin, että ristiriidat ja kriisit globaalissa poliittisessa taloudessa luovat kiireellisen tarpeen syvällisille rakenteellisille muutoksille. Mitä sinä ajattelet nykyyhetkestä ja mitä ovat keskeiset kysymykset tai prioriteettien muutokset, joita tarvitaan?

SRM: Minusta näyttää, että olemme sellaisessa ”kaksi askelta eteenpäin, yksi taaksepäin” -tilanteessa. Otetaan esimerkiksi 1970-luku, jolloin sosialistiset ja marxistiset feministit sanoivat, ainakin Euroopassa, että ”valtio on sortovaltio, me emme halua olla sen kanssa tekemisissä, valtio toimeenpanee pääoman tavoitteita ja pyrkii ohjauksellaan tukemaan kapitalismia”. Tuolloin valtion toimintaan osallistuminen nosti esiin kysymyksiä [feminismin] liudentumisesta, sen mukautumisesta vallitseviin rakenteisiin. Seuraavaksi tuli talouskuri – rakenteellisen sopeuttamisen politiikka globaalissa etelässä, thatcherismi ja reaganilaiset talousopit globaalissa pohjoisessa. 1980-luvun lopulla, 1990-luvun alussa, muuri sitten murtui ja sosialismin lumous haihtui. Seurasi kapitalismin ja uusliberaalin kapitalismin voitonriemu, ja tämä vaikutti ymmärrykseemme siitä, mitä tulee tehdä. Mutta nyt vuosien aikana, ja etenkin vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen, on selvää, että talouskuri näyttää vakiintuneen ainoaksi tavaksi, jolla vastataan kaikkiin kapitalismiin kytkeytyviin kriiseihin ja ristiriitoihin, eikö vain? Joten olemme luisuneet taaksepäin,

hyvinvointivaltiosta erittäin virtaviivaiseen valtioon, joka investoi liian vähän sosiaaliseen infrastruktuuriin, joka sisältää terveyden, koulutuksen ja hoivan. Samaan aikaan meillä on edessämme antroposeeniin liittyvä, ympäristöstä ja planeetasta huolehtimisen kriisi. Jos emme keskity ympäristökysymykseen, liikumme kohti katastrofia. Oma työni ehtymisen parissa itse asiassa alkoi pohdinnasta siitä, miten ympäristöä koskevassa tilinpidossa (Hunt 2006; Bain 2007) on puhuttu [luonnonvarojen] ehtymisestä, miten siinä on laskettu ehtymisen osuutta ja millaisia argumentteja siinä on käytetty sen osoittamiseksi, ettei kapitalismi voi kohdella ympäristöä ilmaisena hyödykkeenä.

Jos siis otamme lukuun kaikki nämä asiat ja mietimme transformaatiota, haluan sanoa kaksi asiaa. Ensinnäkin tarvitsemme transformaatiota tässä [hyvinvointivaltioiden] taaksepäin luisumisen kontekstissa – joudumme nyt puolustamaan todella hiutunutta hyvinvointivaltiota jopa globaalissa pohjoisessa, ja sekä globaalissa etelässä että pohjoisessa eriarvoisuudet ja köyhyys kasvavat. Mutta toinen asia on, että käänteentekevä transformatio ei näytä tapahtuvan lähitulevaisuudessa. Mitä siis teemme siihen asti? Pitäisikö meidän luovuttaa ja sanoa: ”Joko kumouksellinen muutos tai ei mitään?” Ei, koska, kuten olen esittänyt aiemmin, voimme saada aikaan pieniä muutoksia, jotka kasautuessaan voivat johtaa suurempaan muutokseen (Rai ym. 2014).

Joten se, miten pyrin ajattelemaan yhteiskunnallista muutosta, perustuu aiempiin marxistisiin teorioihin, eli meidän tulee työskennellä valtion sisällä ja sitä vastaan (London-Edinburgh Return Group 1979). Meidän täytyy voida työskennellä valtion kanssa ja sen sisällä – edustuksellisissa tehtävissä, femokraatteina, ihmisinä, jotka voivat vaikuttaa harjoitettavaan politiikkaan. Mutta samalla meidän täytyy olla valtion ulkopuolella – kritisoida sitä, vaatia sitä vastuuseen ja järjestäytyä vastustamaan sen vetäytymistä.

Ajattelen siis, että muutos tänä päivänä näyttää todella erilaiselta kuin 1970-luvulla, jolloin muutos myös näytti erilaiselta [kuin globaalissa pohjoisessa], jos sitä verrataan Intiaan ja muiden globaalien etelän postkoloniaaleihin valtioihin. Feministit globaalissa etelässä järjestäytyivät osaksi kansallisia kamppailuja ja halusivat vaikuttaa itsenäisiin valtioihin aivan alusta alkaen, eikö vain? Siksi esimerkiksi Intiassa monet naisjäsenet perustuslakia säättävässä kokouksessa (Constituent Assembly) eivät vaatineet erityisiä kiintiöitä naisille; he halusivat vain olla maan vapaita ja tasa-arvoisia kansalaisia. Joten jos mietitään meidän [feministien] osallistumista valtion toimintaan, on erilaisia historiallisia

kehityskulkuja. Myös muutokseen liittyvät, haluttavat kehityskulut ovat erilaisia, ja muutos riippuu myös siitä poliittisesta kontekstista, jossa työskentelemme. Edustuksellinen politiikka on yksi poliittinen kehys, konflikti ja sota taas toinen.

Jos mietitään sotaa ja muutosta, tulee kiinnittää huomiota siihen, mitä Sri Lankassa tapahtui ja mitä Ukrainassa parhaillaan tapahtuu. Työni Jacqui Truen kanssa koskien sotaa ja ehtymistä (Rai ym. 2019) osoitti, että sota lisää ehtymistä monista syistä. Samoin jos puhumme rauhanrakennuksesta sodan jälkeen, mihin silloin keskitymme? Kyse ei ole vain siitä, että vaadimme tilille niitä, jotka ovat raiskanneet ja ryöstäneet tai jotka tekivät kansanmurhia tai rikoksia ihmisyyttä vastaan, vaikka tämä onkin todella tärkeää ja todella tekemisen arvoista. Rauhanrakennukseen tulisi lisäksi kuulua paitsi sodassa tuhotun fyysisen infrastruktuurin jälleenrakentaminen myös sosiaalisen infrastruktuurin jälleenrakentaminen, koska sota vahingoittaa talouksia ja pohjimmiltaan myös ihmisten elämiä. Tässä joitakin asioita, joiden kanssa olen painiskellut omassa työssäni.

Sosiaalinen uusintaminen ja ehtymisen välttäminen

EL: Mainitsitkin, että transformaation voi hahmottaa kokoelmana [pienempiä] muutoksia. Minua jäi kiinnostamaan: miten voimme pohtia muutosta kohti parempaa yhteiskuntaa tilanteessa, jossa laajamittainen suunnanmuutos ei näytä olevan näköetäisyydellä?

SMR: No, esimerkiksi artikkelissamme ehtymisestä, puhuimme muutoksesta kolmella tapaa (ks. Rai, ym. 2014; Rai, tulossa 2024). Muutos tulee nähdä mikrotasolla, katsomalla yksilöitä, kotitalouksia ja yhteisöjä, jotka työskentelevät muutoksen eteen. Niinpä, kuten artikkelissamme sanoimme, [sosiaaliseen uusintamiseen kytkeytyvän ehtymisen] *lieventäminen* (*mitigation*) on yksi tapa, jolla yksilölliset strategiat ja neuvottelut voivat auttaa kääntämään ehtymisen suuntaa. Mutta tässä meidän täytyy olla varovaisia, koska nämä [lieventämisen] strategiat voivat olla erittäin luokka- ja rotusidonnaisia, mikä on tärkeää ottaa lukuun. Joten suhtauduimme varauksella lieventämiseen strategiana, vaikka voimmekin toki havaita, että se on yleisimmin käytetty

strategia. Koska keskiluokkaiset naiset voivat ostaa, valtiot voivat ostaa maahanmuuttajien työtä. Eli tavallaan lieventäminen voi olla osa muutoksen keinovalikoimaa, mutta siihen täytyy suhtautua varauksella, sillä se voi lisätä toisten ehtymistä, ketjun alemmassa päässä. Niinpä me ajattelimme, että jos näin on, miten voidaan saada aikaan muutosta kestävämmällä ja vähemmän riistävällä tavalla.

Tämä tietysti johti meidät heti siihen muutoksen strategiaan, jota kutsuimme *täydentämiseksi* (*replenishment*). Tässä me keskityimme sekä valtiollisiin että ei-valtiollisiin aloitteisiin niin paikallisilla, kansallisilla kuin kansainvälisilläkin tasoilla, jotka ovat syntyneet ihmisten eri konteksteissa käymien kamppailujen myötä. Esimerkkinä tästä on työehtojen säätely, kampanjointi kotiapulaisten hyvien työolojen puolesta ympäri maailmaa, mikä johti sitten tietenkin siihen, että Yhdistyneet kansakunnat ja Kansainvälinen työjärjestö puuttuivat asiaan. Tämänlainen valtiollinen ja ei-valtiollinen toiminta on siis tärkeä täydentämisen keino. Tähän tietysti liittyy kysymys siitä, että miksi on niin tärkeää vaatia valtiota vastuuseen siitä, että se investoi sosiaaliseen infrastruktuuriin. Koska jos terveyteen ei investoida, jos koulutukseen ei investoida, jos ympäristöön ei investoida ja jos ei pyritä pysäyttämään ilmaston rapautumista ja ehtymistä, kaikkien meidän elämilleme koituu vahinkoa.

Näin sekä valtiolliset että ei-valtiolliset toimijat osallistuvat hoivan infrastruktuurien säätelyyn: valtio lakien, politiikkatoimien ja vankiloiden kautta ja ei-valtiolliset toimijat lobbaamisen, mobilisoitumisen ja aktivismin kautta. Esimerkiksi osakeyhtiöt, jotka tekevät voittoa lasten ja ikääntyneiden hoivalla, ovat nyt investoineet voimakkaasti hoivatoimintaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Meidän täytyy tarkastella, miten vanhuus ja huono terveys voivat tuoda liikevoittoa näille yrityksille ja miten näitä [yrityksiä] voisi säännellä, sillä sosiaalisen uusintamisen markkinaistaminen luo epävakautta; se tuoteistaa sosiaalista uusintamista, mikä merkitsee myös sitä, että kun tuottoja ei tule, nämä yritykset purkavat investointinsa. Ajattelenkin, että feministeinä meidän tulisi tutkia tällaista pääoman sijoittamisen lopettamista enemmän kuin mitä tällä hetkellä tutkitaan.

Toki myös voittoa tavoittelemattomat organisaatiot voivat auttaa, mutta käykö sitten niin, että ne vahvistavat yhteisöjen sitkeyttä tavalla, joka mahdollistaa yhteisöjen ehdyttämisen pitkällä aikavälillä, koska kaikki ajattelevat yhteisöjen olevan kunnossa? Eli ne [kolmannen sektorin organisaatiot] alkavat

toimia iskunvaimentimina valtiolle, joka vähentää investointejaan, sekä yrityksille, jotka vähentävät investointejaan. Hoivaahan tulee tehdä koko ajan.

Lisäksi ajattelen, että koska olemme kiinnostuneita naisten toimijuudesta ja järjestäytymisestä täydentämisen aikaansaamiseksi, sivuutamme joskus aktiivismin kustannukset ja mobilisoitumiseen kytkeytyvän ehtymisen. Tästähän puhuttiin paljon 1960- ja 1970-luvuilla, koska luokka oli todella tärkeä tekijä. Nyt luokka tuntuu kokonaan kadonneen keskusteluistamme, mikä on ongelma, koska jos emme keskity luokkaan, emme voi todella ymmärtää, kuka on aktiivinen poliittisen toiminnan alueella ja kuka jää näkymättömäksi – ja kuinka luokka kehystää lieventämistä. Tämä taas mahdollistaa sen, että jotkut voivat kampanjoida täydentämisen puolesta, kun taas toisilla ehtyminen kiihtyy.

Yksi luvuista tulevassa kirjassani (Rai, tulossa 2024) keskittyy naisiin, jotka kampanjoivat Etelä-Afrikassa kaivostoimintaa vastaan, ja siihen, kuinka heihin kohdistuu ehtymistä, koska [kaivos]yritys hyökkää heitä vastaan, valtio ei tue heitä, he tekevät kotityötä ja samalla he lähtevät ulos, taistelemaan maidensa ja yhteisöjensä puolesta. Meidän täytyy kiinnittää huomiota tällaiseen myrkylliseen yhdistelmään, sillä muutenhan olemme myös osallisia siihen, että odotamme naisten tekevän kaiken ja otamme ehtymisen annettuna. Se ei voi olla oikein.

Viimeisenä muutoksen strategiana on todella *transformaatio* (*transformation*). Kaikki kampanjointi, kaikki akateeminen työ, kaikki mallintaminen, joka tähtää palkattoman työn tunnustamiseen, kiteytyy siihen. Koska Agenda 2030 -ohjelman kestävä kehityksen tavoitteissa, erityisesti kestävä kehityksen tavoitteessa 5.4., Yhdistyneet kansakunnat pyytää, että naisten palkaton työ tunnustetaan. Siinä ei sanota paljoa enempää, mutta tämä on ollut pitkä matka, ja meidän täytyy todella pitää kiinni vaatimuksesta (ks. Rai ym. 2018) siitä, että sosiaalisen uusintamisen työ otetaan huomioon bruttokansantuotteessa. Tähän moni ihminen sanoisi, että onko tuo todella transformaatiota. Johtaisiko [palkattoman hoivan] heijastuminen bruttokansantuotteeseen siihen, että naisilla olisi kaikki ok? Ei, ei tietenkään! Mutta se olisi erittäin tärkeä alku, jos mietitään, miten voisimme tunnistaa palkattoman työn osuuden talouden ylläpitämisessä globaalisti.

Sillä jos todella ajattelemme tätä, hallituksethan ymmärtävät työllisyyden ja verotuksen olevan normatiivinen perusta, jolle kansalaisuus rakentuu, eikä

vain? Jos ihminen käy töissä ja maksaa veroja, hän on ”hyvä, ahkera” kansalainen. Jos taas ei, ah! Hän on sosiaalietuuksista riippuvainen. Yksilön suhde valtioon ja hänen mahdollisuutensa oikeuksiin suhteessa valtioon riippuu siis siitä, tunnustetaanko hänen osallistumisensa talouden toimintaa. Joten [palkattoman työn huomioiminen] merkitsisi sitä, että muuttaisimme sekä talouspolitiikan kehystä että tasavertaisten poliittisten oikeuksien kehystä itsessään.

Toinen transformaatioon liittyvä asia on tietysti se, miten muutamme sukupuolten välisiä suhteita kodeissa. Yhdistyneiden kansakuntien kehitysohjelma UNDP (ks. esim. Fälth ja Blackden 2009) on ottanut käyttöön Diane Elsonin luoman kehikseen. Kolme ärrää, tiedäthän? Eli palkaton hoiva- ja uusintava työ tulee *tunnustaa* (recognition), sitä tulee *vähentää* (reduction) ja sitä tulee *jakaa uudelleen* (redistribution). Olen myös kiinnostunut pohtimaan teknologiaa, tekoälyä ja uusintavaa työtä, mutta se on pitkä tarina. Se [tekoäly] tulee aiheuttamaan muutoksia jossain kohtaa, mutta se voi myös muuttaa hoivan perimmäistä luonnetta. Juuri nyt sosiaalisen uusintamisen tunnustaminen, vähentäminen ja uudelleenjakaminen on tärkeää. Tätä ajamme kampanjoimalla ja luomalla progressiivisia feministisiä diskursseja. Surullista kuitenkin on, kuten alussa sanoinkin, että todistamme parhaillaan feminismiin kohdistuvaa vastaiskua (ks. Butler 2024). Katsommepa sitten Yhdysvaltoja, Puolaa tai Intiaa, naisten aikaansaamaan pieneen edistykseen kohdistuu takaiskuja. Tämä täytyy pysäyttää, minkä voi tehdä ainoastaan liikehdinnällä kansalaisyhteiskunnassa ja vaatimalla valtiota sekä yrityksiä vastuuseen.

Akateemisen tiedon ja globaalín solidaarisuuden rooli muutoksessa

EL: Kyllä. Olen samaa mieltä siitä, että liikehdintä kansalaisyhteiskunnassa on tärkeää. Mutta haluaisin myös tietää, miten ajattelet asiantuntijuuden ja esimerkiksi akateemisen tiedon roolista tässä mobilisoitumisessa. Miten ne voivat auttaa näiden tavoitteiden saavuttamisessa?

SMR: Tuo on todella tärkeä kysymys, etenkin meille, jotka työskentelemme yliopistoissa. Kuten olen jo sanonut, käsitteitä kehitetään, käsitteet elävät ja ne matkaavat. Niillä on voimaa muuttaa ja haastaa ideoita, vallitsevia ideoita,

eikö? On erittäin tärkeää, että me akateemista työtä tekevät osallistumme yhteiskunnalliseen muutokseen työmme kautta. Feministinen taloustiede, feministinen poliittisen talouden tutkimus ja feministinen työ yleensäkin on erittäin tärkeää tässä kontekstissa. Lisäksi meidän täytyy olla tietoisia siitä, kuinka teemme tätä työtä. Eli kuten alussa sanoin, että työskentelemme keskustellen toistemme kanssa, seisomme toistemme olkapäillä ja kävelemme toistemme jalanjäljissä. Mutta oikeastaan [ideoiden ja tiedon kehittämisesä] kyse ei ole vain meistä, jotka olemme eliittiä – meistä, jotka työskentelemme yliopistoissa. Annan konkreettisen esimerkin. Kun puhuin Intiassa kotiapulaisen kanssa, ymmärsin, että kun omassa työssäni puhuin työoloista ja nais-työntekijöiden työolojen parantamisesta, pääasiallinen fokukseni oli se paikka, jossa palkkatyötä tehdään. Oli kyse sitten tehtaasta, maatilasta tai yliopistosta, keskityin palkkatyön tekopaikkaan. Kun taas keskityin palkattomaan työhön kotona, keskityin kotiin [paikkana]. Mutta mikä yhdistää nämä kaksi?

Kun puhuin tälle kotiapulaiselle, tajusin yhtäkkiä, että voi hyvä tavaton, me emme ikinä mieti, miten hän matkaa kodistaan työpaikalleen. Mitä hän joutuu kestävään? Koska hän on köyhä, hän ei voi ottaa taksia, ja naisena häntä huolettaa ahdistelu työmatkalla. Hän on nuori ja kokematon. Ehkä hän on muuttanut kaupunkiin maaseudulta. Miten hän siis kokee työmatkan? Lisääkö se itse asiassa hänen ehtymistään? En ollut ikinä tullut ajatelleeksi sitä, mutta ajattelen, että tavallisten ihmisten ja jokapäiväisten keskustelujen kuunteleminen on velvollisuutemme asiantuntijoina. Se voi rikastaa työtämme niin paljon, käsitteellisesti ja teoreettisesti. Niinpä tämä [keskustelu] sai minut pohtimaan sitä, kuinka olen sanonut, että valtion tulee investoida sosiaaliseen eikä vain fyysiseen infrastruktuuriin. Todellisuudessa fyysinen infrastruktuuri on todella tärkeä naisille! Eikö niin? Mutta en ollut huomannut sitä! Meidän tulee todella olla nöyriä, kun ajattelemme, miten lähestymme tiedontuotantoa.

Lisäksi meidän tulee toki olla tietoisia [akateemisen tiedontuotannon] historiasta. Varmasti itsekin tein niin [nuorempana], mutta minusta on ällistyttävää, miten nykyään törmään teoksiin, joissa nuoria tutkijoita opetetaan viittaamaan sellaiseen [tutkimukseen], joka on julkaistu tässä ja nyt. Kun tosiasiaa monista käsitteistämme on käyty erittäin kehittynyttä käsitteellistä keskustelua kolme, neljä, viisi, kuusi tai seitsemän vuosikymmentä sitten. Meidän tulee kuunnella tarkasti, koska meidät feministeinä on sivuutettu. Me usein puhumme äänen merkityksestä, mutta äänellä ei ole käyttöä, jos

kukaan kuuntele. Meidän siis tulee kuunnella aiempaa tarkkaavaisemmin. Tässä meidän ja muiden pitää oikaista episteemisiä epäoikeudenmukaisuuksia. Kuten Sumi Madhok (2021) kirjoittaa tärkeässä kirjassaan *vernakulaareista oikeuskulttuureista*, meidän feministien käyttämä oikeuksien kieli ei ole uusi asia. Globalissa etelässä tätä oikeuksien kieltä käytetään melko erilaisella mutta yhtä tärkeällä tavalla, ja me voisimme oppia tästä tavasta käsitteellisiä oikeuksia. Nämä asiat ainakin tulevat mieleeni.

EL: Kyllä. Pidän tosi arvokkaana myös sitä, kuinka sanoit, jos siis ymmärsin oikein, että tiedontuotannossa on kyse kaksisuuntaisesta prosessista. Me emme vain tutkijoina ikään kuin anna tietoaamme lahjana yhteisöille vaan myös toisin päin.

SMR: Ehdottomasti.

EL: Joten tavallaan voi ajatella, että yhteiskuntateoria ei sijaitse vain ylipsis-tossa, vaan meillä on myös paljon opittavaa ihmisiltä eri yhteisöissä. Mutta haastattelu alkaa lähestyä loppuaan. Onkohan jotakin sellaista sinun mielestäsi tärkeää, mitä emme vielä ole käsitelleet?

SMR: Ei ehkä, tai siis, olemme käsitelleet aika kattavasti monia asioita. Kun nyt mietin, niin ehkä ainoa asia, jonka vielä sanoisin, on se, että työskentelen myös solidaarisuuden käsitteen parissa, ja solidaarisuus on todella tärkeää yhteiskunnallisen muutoksen edistämiseksi. Saadaksemme aikaan yhteiskunnallisen muutoksen, meidän täytyy ajatella liittolaisuuksia. Ei vain liittolaisuuksia meidän feministien ja feminististen järjestöjen kesken vaan myös niiden muiden kanssa, jotka ovat uhattuina näinä aikoina rodun, luokan tai [muun] marginalisoidun aseman perusteella. Lisäksi liittolaisuuksia [täytyy ajatella], jotta voimme pitää huolta planeetasta. Ajattelen todella, että liittolaisuuksien rakentaminen näiden rajojen yli on erittäin tärkeää ja kiireellistä. Mutta emme tule onnistumaan ennen kuin olemme pohtineet perusteellisesti kysymyksiä, jotka kytkeytyvät toisiltamme oppimiseen, keskinäiseen kunnioitukseen ja sen pohdintaan, miten voimme sekä kuunnella [muiden mielipiteitä] että ilmaista omia mielipiteitämme. Tämän solidaarisuuden tulee poiketa aikaisemmista globaalia sisaruutta korostavista väitteistä, eikä

vain? Rodun ja luokan kysymykset eivät siis ole irrallisia, jos mietitään transformatiivista muutosta, koska tämän päivän maailma on globalisoitunut. Esimerkiksi globaalien pohjoisten hoivataloudet ovat rakentuneet globaalista etelästä tulevien maahanmuuttajien työlle ja kietoutuvat kolonialismin historioihin. Samoin jos mietitään, kuinka nyt puhutaan kaikesta teknologiasta tai pehmeästä teknologiasta... Esimerkiksi tietokoneteknologia perustuu kaivos-toimintaan, jossa miehet laskeutuvat kaivoskuiluihin globaalissa etelässä ja tuovat ylös litiumia ja kobolttia, joka sitten muutetaan tietokoneiden siruiksi. Kyse on kytkeytyneistä talouksista, ja siksi sanoisin, että kun rakennamme solidaarisuuksia, meidän täytyy rakentaa kytkeytyneitä solidaarisuuksia. Sen vain lisäisin.

EL: Kyllä. Tuo, mitä sanoit, resonoi myös yhden asian kanssa, jota olen paljon itse miettinyt. Meillä on vastassa näitä massiivisia haasteita – ympäristöön liittyviä keikahduspisteitä, demokratian ja hoivan kriisejä, eriarvoisuutta, äärimmäistä köyhyyttä ja niin edelleen – ja tiedämme, että nämä kipupisteet kytkeytyvät toisiinsa. Joten miten rakennamme kasvavaa liikettä, joka ulottuu yksittäisten kysymysten yli?

SMR: Juuri niin.

EL: Tämä pätee myös tutkimukseen. Koska kun tutkimme vaikka taloutta, monesti feministisen näkökulman kanssa työskentelevät ihmiset puhuvat hoivasta mutta eivät ekologisista kysymyksistä, kun taas vaikka ilmastosta kiinnostuneet ihmiset sivuuttavat feministiset näkökohdat.

SMR: Kyllä, mutta sama pätee tosiaan molempiin suuntiin. Eli kun menen konferensseihin, menen feministisiin paneelisiin, joissa enemmistössä ovat valkoiset naiset, jotka rakenteellisesti muodostavat naisten vallitsevan enemmistön yliopistoissa. Menen postkoloniaaleihin tai rotua käsitteleviin paneelisiin, joissa vallitsevassa asemassa ovat mustat ja ruskeat miehet, mutta sukupuoleen liittyvät keskustelut jätetään sivuun. Menen ympäristöä käsitteleviin paneelisiin, joista monet sivuuttavat täysin sukupuolen ja rodun. Miten ihmiset voivat elää tällä tavalla siiloissa? Mehän emme elä elämäämme siiloissa, vai mitä? Ilmastomuutos koskettaa meitä kaikkia, mutta keitä ”me” olemme?

Me olemme erilaisia naisia erilaisia taustoista, ja meidän tulee rakentaa ”meitä”, joka on kytkeytynyt ”me”. Tulee ymmärtää, että köyhien naisten suhde ympäristöön on erilainen kuin meillä keskiluokkaisilla globaalien pohjoisten naisilla, jotka kuluttajina myötävaikutamme valtavasti ympäristön pilaantumiseen. En siis ehdota, että voimme täysin muuttaa itseämme tai maailmaa heti huomenna. Mutta ajattelen, että meidän muutosta haluavien täytyy aktivismissä seurata-vassa vaiheessa ajatella näitä asioita tarkemmin ja perusteellisemmin.

Viitteet

1) Tämä on editoitu versio asiantuntijahaastattelusta, joka on toteutettu huhtikuussa 2023 osana Koneen säätiön rahoittamaa tutkimushanketta Tasa-arvoa taloustietoon, feminismiä finanssipolitiikkaan (FEMTIE). Luettavuuden parantamiseksi Rai ja Lamberg ovat tehneet sanatarkasti tehtyyn litterointiin pieniä editointeja, minkä jälkeen Lamberg on kääntänyt haastattelun suomeksi. FEMTIE-hanketta johtaa dosentti, yliopistonlehtori Hanna Ylöstalo. Sen tutkimusryhmään kuuluvat Ylöstalon ja Lambergin lisäksi Heini Kinnunen, Inna Perheentupa sekä Taru Lepistö.

Lähteet

- Ahmed, Sara. 2021. *Complaint!* Durham: Duke University Press.
- Bain, David. 2007. Depletion of renewable environmental resources. Paper presented at the 12th Meeting of the London Group on Environmental Accounting, Rome, 17–19 December 2007. http://mdgs.un.org/unsd/envaccounting/londongroup/meeting12/LG12_14a.pdf [Viitattu 9.4.2024]
- Butler, Judith. 2024. *Who's afraid of gender*. Lontoo: Penguin Books.
- Dalla Costa, Mariarosa ja James, Selma. 1972. *The power of women and the subversion of the community*. Bristol: Falling Wall Press.
- Elson, Diane (toim.). 1980. *Value: the representation of labour in capitalism*. Lontoo: Verso

- Federici, Silvia. 1975. *Wages against housework*. Lontoo: Power of Women Collective & The Falling Wall Press.
- Fälth, Anna ja Blackden, Mark. 2009. *Unpaid care work*. UNDP policy brief, gender equality and poverty reduction. No. 1., October 2009. UNDP: New York. <https://www.undp.org/publications/policy-brief-unpaid-care-work> [Viitattu 9.4.2024]
- Hunt, Alistair. 2006. Latest trends in green accounting in Europe: step by step onto the policy agenda. *Ökologisches Wirtschaften*, 2, 43–46. <https://www.oekologisches-wirtschaften.de/index.php/oew/article/download/449/449/> [Viitattu 9.4.2024]
- London-Edinburgh Weekend Return Group. 1979. *In and against the state: discussion notes for socialists*. Lontoo: Pluto Press.
- Mezzadri, Alessandra, Rai, Shirin, M., Stevano, Sara, Alessandrini, Donatella, Bargawi, Hannah, Elias, Juanita, Hassim, Shireen, Kesar, Surbhi, Lingham, Jayanthi, Natile, Serena, Neetha, N., Ossome, Lyn, Pratt, Nicola, Raghuram, Parvati, Tsikata, Dzodzi ja Woehl, Steffi. Tulossa. Pluralizing social reproduction approaches.
- Phizacklea, Annie, Pilkington, Hilary ja Rai, Shirin M. (toim.), 1992. *Women in the face of change: the Soviet Union, Eastern Europe, and China*. Lontoo: Routledge.
- Rai, Shirin M. 2020. Reimagining the state: Marxism, feminism, postcolonialism. Teoksessa Davina Cooper, Nikita Dhawan ja Janet Newman (toim.), *Reimagining the state: theoretical challenges and transformative possibilities*. New York: Routledge, 37–56.
- Rai, Shirin M. Tulossa. *Depletion: the human costs of caring*. Oxford: Oxford University Press.
- Rai, Shirin M., Brown, Benjamin D. ja Ruwanpura, Kanchana N. 2019. SDG 8: Decent work and economic growth: a gendered analysis. *World Development*, 113, 368–380. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.09.006>
- Rai, Shirin M., Hoskyns, Catherine ja Thomas, Dania. 2014. Depletion: the cost of social reproduction. *International Feminist Journal of Politics*, 16:1, 86–105. <https://doi.org/10.1080/14616742.2013.789641>